

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
412-47/19
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

International Aid Network

дел. бр. 35192 датум: 27.11. 2019. г.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ
МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ

Извештај о посети Полицијској станици Велика Плана

Београд, новембар 2019. године

МАНДАТ НППМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НППМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НППМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НППМ, чији је мандат одређен чланом 4. Опционог протокола за превенцију тортуре. Одељењем руководи начелник, који за рад Одељења и свој рад одговара заштитнику.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НППМ,² којим је предвиђено да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НППМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног поступка по јавном позиву,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НППМ, и то: Београдски центар за људска права, Иницијативу за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународну мрежу помоћи (ИАН). Анексима Споразума о сарадњи,⁴ сарадња је продужена са удружењима Иницијатива за права особа са менталним инвалидитетом (МДРИ-С), Комитет правника за људска права (ЈУКОМ) и Међународна мрежа помоћи (ИАН).

ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВА	Полицијска управа Смедерево, Полицијска станица Велика Плана (ПУ Смедерево/ПС Велика Плана)
ВРЕМЕ	7. август 2019. године
ВРСТА	Редовна

¹ "Сл. лист СЦГ - Међународни уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС - Међународни уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. године.

³ Објављен у "Сл. гласнику РС", бр. 25/18.

⁴ Закључени 22. априла 2019. године.

ЦИЉЕВИ	Одвраћање органа јавне власти и службених лица од било каквог облика злостављања или мучења, као и њиховог усмеравања на стварање услова и поступање према лицима лишеним слободе у складу са важећим прописима и стандардима, све у циљу превенције тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
НАЈАВА	Ненајављена
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ТИМ	Маја Јовић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Ивана Босилчић, <i>Заштитник грађана</i> др Славољуб Милојевић, <i>специјалиста психијатрије, Међународна мрежа помоћи (International Aid Network – IAN)</i>

ТОК ПОСЕТЕ И САРАДЊА СЛУЖБЕНИХ ЛИЦА СА НПМ

Посета ПС Велика Плана започета је кратким представљањем чланова тима и циља посете. Тим НПМ је обишао две просторије за задржавање, обавио разговоре са полицијским службеницима и остварио увид у поједине предмете о задржавању лица и предмете о употреби средстава принуде. У време посете није било задржаних лица.

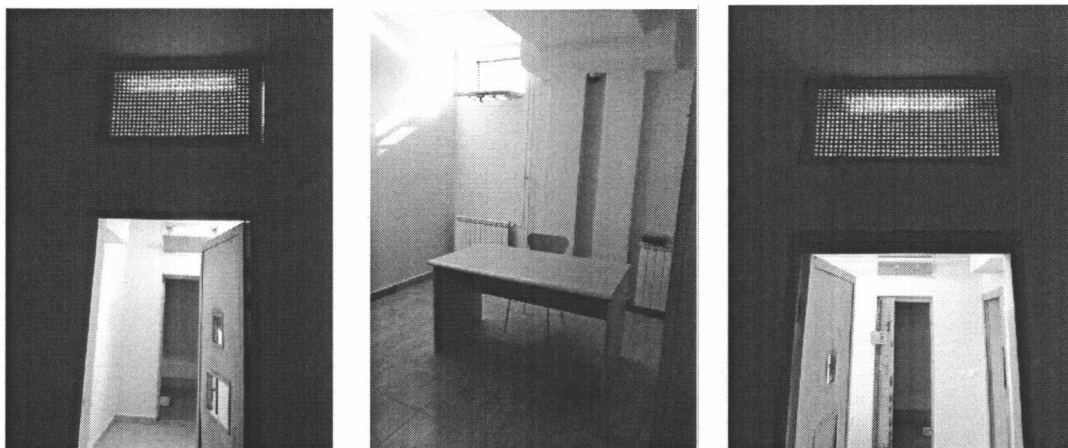
Иако је посета била ненајављена, сви полицијски службеници остварили су пуну сарадњу са НПМ тако што су пружили све тражене информације, омогућили увид и фотографисање документације, као и обилазак и фотографисање просторија.

ПРОСТОРИЈЕ ЗА ЗАДРЖАВАЊЕ И САСЛУШАЊЕ

У ПС Велика Плана задржавају се лица по основу Законика о кривичном поступку (ЗКП), по Закону о безбедности саобраћаја на путевима (ЗОБС) и по Закону о прекршајима (ЗОП), односно Закону о јавном реду и миру (ЗЈРМ). Уколико је лице које треба задржати женског пола задржавање се реализује у Саобраћајној полицијској испостави Смедерево (СПИ), а на исти начин поступају и када се ради о задржавању лица из истог дела.

Зграда у којој се налази ПС Велика Плана сазидаана је и усељена 2010. године и у њој постоје две просторије за задржавање. Наведене просторије су пројектоване и изграђене тако да немају прозор, односно доток природне светлости и непосредног природног проветравања. Једини извор светлости је вештачко осветљење у просторији које је задовољавајуће. Отвори, прекривени металним плочама са ситним рупама, који се налазе изнад улазних врата у просторије за задржавање, једини су извор свежег ваздуха који допире из службене просторије која се налази између две просторије за задржавање – међупросторије која има мањи прозор.

У просторијама за задржавање не постоје грејна тела, а ни текуће воде, па се, према речима полицијских службеника вода задржаним лицима даје у пластичним флашама. У свакој од просторија налази се по један лежај на којима нема душека, једно до два ћебета и јастуци који су без навлаке и делују прљаво.

1.

УТВРЂЕНО

У просторијама за задржавање у ПС Велика Плана не постоје прозори ни грејна тела.

РАЗЛОЗИ

Просторије за задржавање морају бити чисте, суве, загрејане у складу са климатским приликама и довољно осветљене природним и вештачким светлом које омогућава читање без сметњи за вид.⁵

Просторије за задржавање морају имати доток свежег ваздуха, који се обезбеђује природним проветравањем или адекватним уређајем за вентилацију.⁶

У просторији за задржавање, постављени електрични уређаји за осветљење, видео надзор, позивање полицијских службеника и грејање се морају механички заштити, тако да се задржано лице не може самоповредити деловањем електричне струје.⁷

Стаклене површине прозора и евентуално друге стаклене површине у просторији за задржавање морају бити заштићене металном заштитом, која спречава њихово ломљење и евентуално самоповређивање задржаног лица.⁸

Просторије за полицијско задржавање морају испуњавати одређене материјалне услове у које се смештају лица лишена слободе, између осталог оне морају бити примерено загрејане.⁹

ПРЕПОРУКА

Министарство унутрашњих послова ће предузети активности у циљу обезбеђивања дотока природне светлости, природног проветравања, односно уређаја за вентилацију, као и инсталирања грејног тела у просторијама за задржавање у ПС Велика Плана.

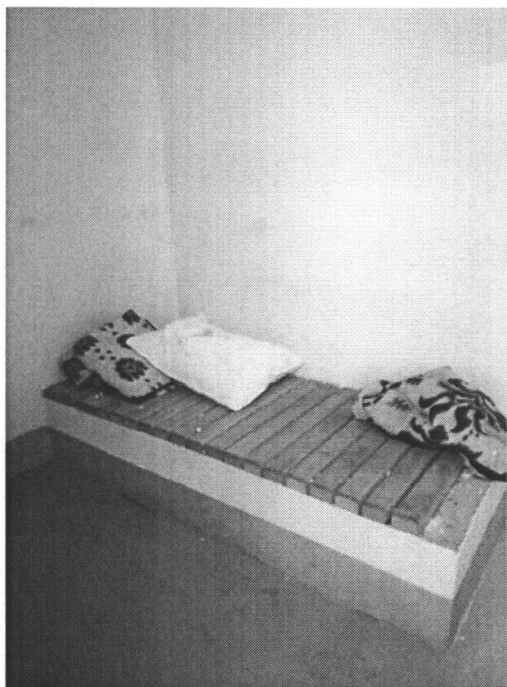
⁵ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018) члан 4

⁶ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018) члан 5

⁷ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018) члан 7

⁸ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018) члан 8

⁹ Извештај СРТ упућен Влади Србије (2007) и (2011), параграф 36. и 31.

2.

УТВРЂЕНО

У ПС Велика Плана, у просторијама за задржавање, лежајеви нису у потпуности опремљени са постељином, а постојећа делује прљаво.

РАЗЛОЗИ

Просторије за задржавање које су намењене за задржавање лица дуже од 12 часова, морају бити опремљене посебним лежајем са постељином, која се састоји од: душека, јастука, јастучнице, чаршава, ћебади и навлаке за ћебе, за свако задржано лице.¹⁰

ПРЕПОРУКА

ПС Велика Плана обезбедиће комплетну опрему за лежајеве у просторијама за задржавање (душек, јастук, јастучницу, чаршав, ћебад и навлака за ћебе) и исту ће, редовно, одржавати чистом.

У просторијама постоји видео надзор, а обавештење о томе налази се на улазним вратима у просторије. Видео надзор не покрива део око мокрог чвора, на који начин је обезбеђена приватност и достојанство задржаних лица. Према наводима полицијских службеника видео записи се, због недовољног капацитета хард диска, чувају око 3-4 дана. С тим у вези, имајући у виду да је законом¹¹ прописани рок за подношење притужбе лица које сматра да су му поступањем или пропуштањем поступања запосленог при вршењу службених задатака повређена људска и мањинска права и слободе, 30 дана од дана када се притужена радња догодила, НПМ сматра да околност да се снимци чувају мање од 30 дана негативно утиче на могућност провере

¹⁰ Правилник о условима које треба да испуњавају просторије за задржавање лица ("Сл. гласник РС", бр. 34/2018), чл. 3. ст. 1.

¹¹ Закон о полицији ("Сл. гласник РС", бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018), члан 234. ст. 1.

релевантних чињеница и истраге случајева неадекватног поступања, а тиме и на превенцију тортуре.

3.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>Видео записи са видео надзора инсталираних у просторијама за задржавање ПС Велика Плана чувају се 3-4 дана.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>У контексту превенције и истраге случајева неадекватног поступања, потребно је обратити пажњу на бољу покривеност системима видео надзора, скупа са обезбеђењем заштите снимака и одговарајућом политиком архивирања забележеног/снимљеног материјала.¹²</i></p> <p><i>У притужбеном поступку притужбу решавају руководиоци организационе јединице Министарства у којој ради притуженик (у даљем тексту: руководиоци) и Комисија за решавање притужби (у даљем тексту: Комисија). Притужбе поднете у року од 30 дана од дана када се притужена радња догодила решавају се у притужбеном поступку.¹³</i></p> <p><i>Проверавање притужбе обухвата све радње и поступке којима се проверавају релевантне чињенице и околности у вези са наводима из притужбе, а нарочито поступање и последице поступања притуженика које је предмет притужбе. Руководилац је дужан да у притужбеном поступку размотри све расположиве документе, обави потребне разговоре и оствари целовит увид у поступање притуженика на које се притужба односи.¹⁴</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>МУП ће предузети потребне мере како би се видео записи са видео надзора у ПС Велика Плана чували у трајању не краћем од 30 дана, а то ће, уколико за тим постоји потреба, учинити и у погледу других полицијских станица које су саставу ПУ Смедерево.</p>

Просторије за задржавање нису опремљене уређајем за позивање полицијских службеника, али се, према наводима полицијских службеника, у службеној просторији која се налази између две просторије за задржавање - међупросторији, за столом, увек налази полицијски службеник који је задужен да брине о задржаним лицима и који их може чути.

Иако у ПС Велика Плана постоји просторија за препознавање лица од стране сведока, са опремом за аудио-визуелно снимање, иста се не користи у те сврхе, нити се користи за саслушања осумњичених. Наиме, према наводима полицијских службеника, саслушања се обављају у канцеларијама криминалистичких инспектора.

¹² ЦПГ Србија, 2011, став 37

¹³ Правилник о начину поступања у току притужбеног поступка ("Сл.гласник РС", бр.54/2017), члан 2. ст. 1. и 3.

¹⁴ Правилник о начину поступања у току притужбеног поступка, чл. 8. став 2.

4.

УТВРЂЕНО

У ПС Велика Плана саслушања лица обављају се у канцеларијама криминалистичких инспектора.

РАЗЛОЗИ

Електронско (тј. аудио и/или видео) снимање полицијских информативних разговора представља важну додатну меру заштите против злостављања притвореника. ЦПТ са задовољством примећује да се увођење таквих система разматра у све већем броју земаља. Таква средства обезбеђују комплетан и аутентичан запис о поступку информативног разговора и тиме у великој мери олакшавају истрагу о било каквим тврдњама о злостављању. Ово је у интересу и особа које су злостављане од стране полиције и припадника полиције суочених са неоснованим тврдњама да су примењивали физичко злостављање или психолошке притиске. Електронско снимање полицијских информативних разговора такође смањује могућност да оптужени касније лажно поричу да су дали одређена признања.¹⁵

Собе за испитивање не само да треба да имају одговарајуће осветљење, грејање и вентилацију већ и да су опремљене тако да сви учесници у разговору имају сличне столице по стилу и удобности. Овлашћено лице које обавља разговор не треба да има доминантан (нпр. уздигнут) или удаљен положај у односу на осумњиченог. Уз то просторија треба да буде окречена у неутралне нијансе.¹⁶

ПРЕПОРУКА

У ПС Велика Плана просторија за препознавање лица која је опремљена техничком опремом за аудио-визуелно снимање користиће се, како у намењене сврхе тако и за саслушања осумњичених лица.

¹⁵ Извод из 12. Општег извештаја [СРТ/Inf (2002) 15], тачка 36.

¹⁶ Извод из 12. Општег извештаја [СРТ/Inf (2002) 15], тачка 37.

Приликом обиласка службених просторија нису затечени нестандартни предмети ни у канцеларијама криминалистичких инспектора ни у орманима. Према службеним наводима, о одузетим предметима који су у вези са кривичним делима води се посебна евиденција, а предмети се чувају у две просторије које су искључиво за то намењене и приступ тим просторијама имају само старешине, а не и полицијски службеници.

У ПС Велика Плана, 13 полицијских службеника прошло је обуку за рад са малолетницима и о томе поседују сертификат, **што НПМ похваљује као пример добре праксе.**

ОСТВАРИВАЊЕ ПРАВА ЗАДРЖАНИХ ЛИЦА

Према наводима службених лица, о својим правима, лица лишена слободе се обавештавају усменим путем на лицу места, а писаним путем непосредно по доласку у ПС Велика Плана. Један примерак обрасца о правима уручује се лицу који га потписује, а уколико то одбије да учини о томе се ставља напомена на обрасцу.

Даље, према службеним наводима, задржаним лицима се, непосредно по доласку у ПС Велика Плана, а пре отпочињања задржавања, омогућава да обавесте треће лице (чланове породице или др.) о томе да им је одређено задржавање, и то или лично путем службеног телефона или сопственог мобилног телефона. Уколико је полицијски службеник о чињеници задржавања обавестио треће лице, повратну информацију о томе даје задржаном лицу, а уколико задржано лице не жели никога да обавести о томе да је задржан, то се констатује у записнику о задржавању.

У ПС Велика Плана, задржаним лицима се омогућава да остваре право на браниоца тако што им се омогућава да изабраног браниоца позову путем службеног телефона или сопственог мобилног телефона, а уколико задржаном лицу треба одредити браниоца по службеној дужности то чине полицијски службеници према списку Адвокатске коморе Србије, односно преко оформљеног „Кол центра“ АКС за постављање бранилаца по службеној дужности.

Задржана лица се, увек, пре отпочињања задржавања, прегледају од стране лекара Службе хитне медицинске помоћи Дома здравља Велика Плана и то у службеној просторији која се налази између две просторије за задржавање. Према службеним наводима, из безбедносних разлога, један полицијских службеник стоји (дежура) код отворених врата наведене просторије док се преглед обавља и то тако да се налази на одређеној удаљености како би могао да види задржано лице и лекара, али не и да чује садржину њиховог разговора. Извештај лекара о обављеном прегледу полицијски службеници не одлажу у предмет о задржавању већ га дају задржаном лицу и сачињавају службену белешку о томе да је према оцени лекара лице способно за задржавање. Уколико задржано лице треба да прими неку терапију током задржавања, у те сврхе позивају лекара.

За исхрану, задржаним лицима обезбеђују се ланч пакети који се углавном састоје од конзерве рибе или месног нареска, паштете, хлеба, воде, кекса и томе сл.

Према наводима службених лица, ретке су жалбе задржаних лица на решење о задржавању, али остваривање тог права полицијски службеници им омогућавају тако што им обезбеде папир и оловку, а пошто сачињену жалбу заприме од задржаног лица, исту заводе и предају надлежном суду.

УВИД У ПРЕДМЕТЕ О ЗАДРЖАВАЊУ

Тим НПМ је остварио увид у поједине предмете о задржавању. Уочено је да предмети садрже релевантну документацију, односно обавештење о правима, решења о задржавању, записнике о задржавању и потврде о привремено одузетим и враћеним предметима, све потписане од стране задржаног лица или са забелешком да је лице то одбило да прими, односно потпише. У предметима нису пронађени лекарски извештаји већ службене белешке о томе да је лекар прегледао лице које треба задржати и његову оцену да је лице за то способно.

У два предмета о задржавању по ЗКП почетак задржавања није правилно рачунат. Наиме, у једном случају, у решењу о задржавању, као и у записнику о задржавању, задржавање је рачунато од 14,00 часова иако је према извештају о примењеном овлашћењу „Довођење без налога“ то овлашћење примењено са почетком у 13,30. У другом случају, према решењу и записнику о задржавању, задржавање је рачунато од 21:40, иако је задржано лице, према извештају о примењеном овлашћењу „Довођење без налога“, лишено слободе у 21:10. У конкретним случајевима, почетак задржавања рачунат је од момента доношења решења о задржавању, а не од момента када је лице лишено слободе, односно од момента хапшења, како је то прописано ЗКП-ом.

5.

УТВРЂЕНО

У ПС Велика Плана у појединим предметима о задржавању лица по ЗКП, почетак задржавања није правилно рачунат.

РАЗЛОЗИ

Без писаног налога полицијски службеник може довести лице: чији идентитет треба утврдити; за којим се трага; које треба задржати у складу са законом; које се није одазвало позиву само ако је у позиву упозорено да ће бити доведено; које је затечено у извршењу кривичног дела које се гони по службеној дужности, а ради саслушања у својству осумњиченог у складу са Закоником о кривичном поступку; ако је другим законом прописано довођење или привођење.¹⁷

Доношење решења о задржавању и поступање по жалби на донето решење врши се у складу са законом на основу којег је задржавање одређено.¹⁸

Полиција може неко лице ухапити ако постоји разлог за одређивање притвора (члан 211.), али је дужна да такво лице без одлагања спроведе надлежном јавном тужиоцу. Приликом довођења, полиција ће јавном тужиоцу предати извештај о разлозима и о времену хапшења.¹⁹

Лице ухапшено у складу са чланом 291. став 1. и чланом 292. став 1. Законика о кривичном поступку, као и осумњиченог из члана 289. ст. 1. и 2. тог законика, јавни тужилац може изузетно задржати ради саслушања најдуже 48 часова од часа хапшења, односно одазивања на позив.²⁰

Време задржавања лица се рачуна од момента започињања примене полицијског овлашћења довођење када су се стекли услови за задржавање у прекршајном поступку, односно од момента

¹⁷ Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 6/16, 24/18 и 87/2018), чл. 83.

¹⁸ Закон о полицији („Сл. гласник РС“, бр. 6/16, 24/18 и 87/2018), чл. 86. ст. 2.

¹⁹ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019), члан 291. став 1.

²⁰ Законик о кривичном поступку („Сл. гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014 и 35/2019), члан 294. став 1.

хапшења или одазивања на позив када су се стекли услови за задржавање у кривичном поступку.²¹

ПРЕПОРУКА

У ПС Велика Плана, у решењима о задржавању по ЗКП, као почетак задржавања рачунаће се моменат хапшења или одазивања на позив када су се стекли услови за задржавање у кривичном поступку.

УПОТРЕБА СРЕДСТАВА ПРИНУДЕ

У 2019. години, средства принуде су употребљена према 15 лица и то средства за везивање или средства за везивање и физичка снага, од чега је физичка снага употребљена 5 пута. Према службеним наводима, у последње две године ни један полицијски службеник није применио средство принуде - употреба гумене палице, према грађанима.

Тим НПМ је извршио увид у поједине предмете о употреби физичке снаге и констатовао да извештаји садрже законске основе за употребу средстава принуде, детаљне описе догађаја и начине на који су употребљена, радње лица у току употребе средстава принуде, као и друге околности и чињенице на основу којих је њихова употреба оправдана.

²¹ Правилник о полицијским овлашћењима ("Сл. гласник РС", бр. 41/2019), члан 32.